

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS GELMIŲ ĮSTATYMO 11 STRAIPSNIO
(2013 M. GEGUŽĖS 30 D. REDAKCIJA) 2, 4 DALIŲ NUOSTATŲ
ATTIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2015 m. gruodžio 16 d. Nr. KT33-N21/2015

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2015 m. lapkričio 24 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 23/2013 pagal pareiškėjos Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą Nr. 1B-32/2013 ištirti, ar Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta išlyga dėl 4 dalyje numatytų atvejų, 4 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 straipsnio 3 daliai, 54 straipsnio 2 daliai.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. Pareiškėjos Seimo narių grupės prašymas grindžiamas šiais argumentais.

1.1. Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2, 4 dalyse įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį 2 dalyje nustatytas draudimas naudoti žemės gelmių ertmes radioaktyviosioms ir toksiškoms medžiagoms laidoti, taip pat draudimas tokias medžiagas palikti žemės gelmių ertmėse, atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant žemės gelmių

ištekliaus, netaikomas 4 dalyje numatytais atvejais, t. y. kai atliekamas hidraulinis uolienu ardymas, reiškia, kad šiuo būdu tiriant ir (arba) išgaunant išsklaidytuosius angliavandenilius (skalūnų naftą ir skalūnų dujas) susidariusias kasybos pramonės atliekas – netgi jei jos yra radioaktyvios, toksiškos ar dėl kitų savybių pavojingos aplinkai ir žmonių sveikatai bei gerovei, taip pat neatsižvelgiant į jų kiekį, – yra leidžiama palikti, t. y. laidoti, hidraulinio uolienu ardymo metu susidariusiose dirbtinėse žemės gelmių ertmėse (nesvarbu, kad tai bus daroma Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka).

1.2. Išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimui ir gavybai plačiu mastu taikant hidraulinio ardymo horizontaliuose gręžiniuose technologiją, kai į uolienu storymę dideliu slėgiu yra įspaudžiamas vandens, smėlio ar keraminių dalelių (propanto) ir cheminių (tarp jų – toksiškų) medžiagų mišinys, kurio didžioji dalis lieka žemės gelmėse, uolienu storymė yra negrįžtamai suardoma ir užteršiama cheminėmis medžiagomis (suniokojama). Kadangi hidraulinio ardymo būdu tiriant ir išgaunant išsklaidytuosius angliavandenilius kiekviename gręžinyje paprastai naudojamas labai didelis kiekis – nuo 15 tūkst. m³ iki 30 tūkst. m³ – minėto technologinio skysčio, pareiškėjos teigimu, gali būti suniokotas kelių šimtų metrų storio uolienu sluoksnis, palaidojant jame milijonus kubinių metrų šio skysčio.

Pareiškėjos nuomone, dėl žemės gelmėse likusių hidrauliniui ardymui panaudotų medžiagų judėjimo gali būti užterštas aukščiau slūgsančiuose sluoksniuose esantis mineralinis ar geriamasis gėlas vanduo. Be to, pavojus aplinkai kyla ir dėl hidraulinio ardymo metu iš žemės gelmių į paviršių pakeliamų gamtinės kilmės radioaktyviųjų medžiagų.

1.3. Laidojant kasybos pramonės atliekas žemės gelmėse, neužtikrinama jokia šių atliekų galimo neigiamo poveikio žemės gelmėms, požeminiam vandeniui, kitiems žemės gelmių ištekliams, apskritai visai aplinkai ir žmonių sveikatai prevencija ir kontrolė, taigi nepaliekama jokių galimybių išvengti galimos grėsmės aplinkai ir žmonėms, taip pat neužkertamas kelias žalai atsirasti. Todėl minėtos Žemės gelmių įstatymo nuostatos prieštarauja Konstitucijos 53 straipsnio 3 daliai, 54 straipsnio 2 daliai.

2. Kartu su prašymu kaip jo priedas pateiktose Lietuvos mokslų akademijos Komisijos dėl skalūnų dujų žvalgybos ir gavybos poveikio aplinkai bei žmonių sveikatai vertinimo 2013 m. kovo 18 d. išvadose nurodyta, kad atliekant hidraulinį ardymą į gręžinį įspaudžiamas 98–99,9 proc. vandens ir smėlio bei 0,1–2 proc. cheminių medžiagų priedų mišinys, kurio dalis (skirtingais duomenimis, 9–75 proc.) atlikus hidraulinį ardymą sugrįžta į žemės paviršių, o kita dalis lieka šio proceso metu susidariusiose dirbtinėse žemės gelmių ertmėse. Pabrėžtina, jog ši komisija padarė išvadą, kad „skalūnų dujų žvalgyba Lietuvos žemės gelmėse galima, nes tai yra vienintelė priemonė, griežtai laikantis visų aplinkos apsaugos nuostatų, ištirti skalūnų dujų ir skalūnų naftos

paplitimą“, taip pat suformulavo tam tikrus aplinkos apsaugos reikalavimus, taikytinus Lietuvos žemės gelmėse vykdant skalūnų dujų gavybą.

II

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Seimo atstovo Seimo nario Andriaus Mazuronio rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštaruja Konstitucijos 53 straipsnio 3 daliai, 54 straipsnio 2 daliai. Suinteresuoto asmens atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

1. Įgyvendinant Konstitucijos 53, 54 straipsnių nuostatas ginčijamame Žemės gelmių įstatyme, taip pat Aplinkos apsaugos, Teritorijų planavimo, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo, Saugomų teritorijų, Vandens ir kituose įstatymuose yra nustatytos žemės gelmių apsaugos priemonės.

1.1. Žemės gelmių įstatyme, *inter alia* 12, 14, 18–22 straipsniuose, taip pat poįstatyminiuose teisės aktuose, tarp jų Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. rugsėjo 16 d. įsakymais Nr. D1-688 ir D1-689 patvirtintuose atitinkamai Kasybos pramonės ir kitų atliekų, susidariusių hidraulinio ardymo metu, laidojimo žemės gelmių ertmėse, susidariusiose išgaunant žemės gelmių išteklius, tvarkymo kontrolės apraše ir Radioaktyviųjų, toksiškų ar pavojingų žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagų, naudojamų žemės gelmių tyrimui ir išteklių gavybai, naudojimo kontrolės tvarkos apraše, nustačius leidimų žemės gelmių išteklių tyrimo ir (arba) naudojimo veiklai išdavimo tvarką, tokios veiklos kontrolės mechanizmą, angliavandenilių išteklių paieškos, žvalgybos ir naudojimo (gavybos) gręžinių projektų rengimo bei tvirtinimo tvarką, kasybos pramonės atliekų, įskaitant radioaktyvias ir toksiškas, susidarančių hidraulinio ardymo metu, laidojimo bei tvarkymo kontrolę, požeminių ir paviršinių vandens telkinių apsaugos nuo galimo žalingo poveikio bei žemės gelmių apsaugos saugomose teritorijose ir vandenviečių sanitarinėse apsaugos zonose užtikrinimo priemonės, poveikio priemonės (leidimų galiojimo sustabdymą, panaikinimą) už aplinkosauginių reikalavimų pažeidimus vykdant šią veiklą, privalomą teritorijų planavimą ir žemės gelmių monitoringą, yra sukurtos prielaidos išvengti radioaktyviųjų, toksiškų medžiagų patekimo į aplinką ir apsaugoti aplinką, žmonių sveikatą nuo galimo kenksmingo šių medžiagų poveikio, taip pat saugoti dirvožemį, gilesnius žemės gelmių sluoksnius ir požeminį vandenį nuo galimos taršos.

1.2. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nustatyta, kad gauti leidimą vykdyti išsklaidytųjų angliavandenilių tiesioginį tyrimą ir (arba) gavybą, kai taikomas hidraulinis ardymas, galima tik atlikus privalomąjį tokios veiklos poveikio aplinkai vertinimą (1 priedo 2.5 punktas) ir esant teigiamam atsakingos institucijos sprendimui dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių (3 straipsnio 4 dalis, 10 straipsnio 9 dalis). Pagal šį įstatymą poveikio aplinkai vertinimu, be kita ko, siekiama nustatyti, įvertinti ir sumažinti galimą tiesioginį ir netiesioginį planuojamos ūkinės veiklos poveikį visuomenės sveikatai ir aplinkai, šio poveikio

išvengti, taip pat nustatyti, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus jos pobūdį ir poveikį aplinkai, leistina pasirinktoje vietoje (4 straipsnis); poveikio aplinkai vertinimo procese dalyvauja ne tik valstybės ir savivaldybių institucijos, bet ir visuomenė, kuri turi teisę gauti informaciją apie galimą planuojamos ūkinės veiklos poveikį aplinkai, teikti pasiūlymus ir dalyvauti juos svarstant, kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo poveikio aplinkai vertinimo srityje (13 straipsnio 1 dalis, 15 straipsnio 3 dalis).

2. Konstitucijos 47 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta išimtinė valstybės nuosavybės teisė į žemės gelmes, taip pabrėžiant žemės gelmių išteklių, kuriuos žmogus gali naudoti ir kurių kiekis ar kokybė dėl to keičiasi, svarbą valstybei. Įgyvendindamas Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymą, Seimas 2007 m. birželio 14 d. nutarimu Nr. X-1186 patvirtino Gamtos išteklių tausojimo ir apsaugos programą, kurioje nustatyta, kad gamtos ištekliai, įskaitant ir žemės gelmių išteklius, turi didžiulę ekonominę, socialinę reikšmę ir yra ypač svarbūs nacionaliniam saugumui užtikrinti, jie sudaro ekonomikos vystymosi žaliavų bazę, rekreacinių ir energijos išteklių pagrindą. Naudingųjų iškasenų gausa ir sugebėjimas jomis pasinaudoti lemia šalies vystymosi spartą, gyvenimo lygį, energetinį nepriklausomumą ir pan. Europos Sąjungoje vienas esminių reikalavimų ūkio sektoriui taip pat yra apsirūpinimas žaliavomis iš savų šaltinių. Taigi įstatymų leidėjas, įtvirtindamas galimybę Lietuvos Respublikos teritorijoje išgauti išsklaidytuosius angliavandenilius, siekė užtikrinti Lietuvos energetinį nepriklausomumą ir visos šalies ekonomikos augimą, taip pat sudaryti prielaidas konkurencijai energetinių išteklių rinkoje ir šių išteklių kainų mažinimui.

3. Vykdamas žemės gelmių išteklių gavybą yra siekiama, kad kuo didesnis hidraulinio ardymo metu naudojamo skysčio kiekis grįžtų į žemės paviršių, nes nuo šio kiekio priklauso išgaunamų išsklaidytųjų angliavandenilių kiekis.

III

1. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gautos Lietuvos Respublikos aplinkos ministrų Valentino Mazuronio ir Kęstučio Trečioko, Vilniaus visuomenės sveikatos centro direktorės Rolandos Lingienės rašytinės nuomonės.

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui paaiškinimus pateikė specialistai – Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos Teisės ir personalo skyriaus vedėjas Tadas Gauronskis, šios tarnybos Giluminių tyrimų skyriaus vedėja dr. Jurga Lazauskienė, Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto Geologijos ir mineralogijos katedros profesorius habil. dr. Saulius Šliaupa.

Iš specialistų pateiktų paaiškinimų matyti, kad:

– taikant hidraulinio ardymo technologiją Lietuvoje išgaunami tradiciniai angliavandeniliai (nafta);

– atliekant didžiatūrį hidraulinį ardymą, siekiant tirti ar išgauti išsklaidytuosius (netradicinius) angliavandenilius (skalūnų naftą ir skalūnų dujas), į gręžinį, kurio gylis Lietuvoje būtų apie 2 km, įspaudžiamas mišinys, kurį sudaro apie 90 proc. vandens (apie 10 tūkst. m³), 9,5 proc. smėlio ir 0,5 proc. cheminių medžiagų (parenkamų iš 12 pagrindinių komponentų, naudojamų buityje, kurie nėra toksiški ar kancerogeniniai);

– siekiant, kad hidraulinio ardymo procesas būtų efektyvesnis, gali būti pridedama ir toksiškų medžiagų, bet visų pridedamų cheminių medžiagų sudėtis yra kontroliuojama; jos turi turėti saugos lapus ir atitikti 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH), pakeisto 2009 m. vasario 16 d. Europos Komisijos reglamentu (EB) Nr. 134/2009, reikalavimus;

– radioaktyviųjų medžiagų hidraulinio ardymo metu į gręžinį nėra įleidžiama; jos gali būti tik pakeliamos iš molio skalūnų, kai šiose uolienose yra didesnis gamtinio urano kiekis, bet tai – labai maži kiekiai ir jų nukenksminti nereikia; yra ištirta, kad Lietuvos žemės gelmėse skalūnų sluoksniuose natūralių radioaktyviųjų elementų kiekis nėra didelis, jis neviršija natūralaus gamtinio fono;

– atlikus hidraulinį ardymą į žemės paviršių išskyla į gręžinį įspausto mišinio dalis kartu su iš žemės gelmėse esančių uolienų pakeltomis gamtinės kilmės elementų priemaišomis; kita hidraulinio ardymo metu panaudotų ir žemės gelmėse susidariusių medžiagų dalis neiškyla į žemės paviršių, t. y. lieka šio proceso metu susidariusiose dirbtinėse žemės gelmių ertmėse;

– uolienos, kuriose gali būti išsklaidytųjų angliavandenilių išteklių ir kuriose būtų atliekamas hidraulinis ardymas, Lietuvoje (pietvakarinėje jos dalyje) glūdi apie 2 km gylyje; nuo giliausiai slūgsančio požeminio vandens sluoksnio jas skiria apie 1 km nelaidžių uolienų storė; iš atliktų tyrimų matyti, kad, taikant hidraulinį ardymą išsklaidytiesiems angliavandeniliams išgauti, nėra grėsmės užteršti vandenį ar pakenkti žmonių sveikatai, jeigu yra laikomasi technologinių reikalavimų.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Pareiškėja Seimo narių grupė prašo ištirti, ar Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta išlyga dėl 4 dalyje numatytų atvejų, taip pat 4 dalis neprieštarauja Konstitucijai.

2. Seimas 1995 m. liepos 5 d. priėmė Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymą, kuris įsigaliojo 1995 m. rugpjūčio 2 d. Šis įstatymas ne kartą buvo keičiamas ir papildomas. Seimo

2001 m. balandžio 10 d. priimtu Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo pakeitimo įstatymu, įsigaliojusių 2001 m. balandžio 25 d., Žemės gelmių įstatymas išdėstytas nauja redakcija.

Žemės gelmių įstatymo (2001 m. balandžio 10 d. redakcija; toliau – Žemės gelmių įstatymas) 11 straipsnyje iki ginčijamo teisinio reguliavimo įsigaliojimo buvo nustatyta:

„1. Žemės gelmių išteklių ir ertmės gali būti naudojami tik įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

2. Draudžiama naudoti natūralias žemės gelmių ertmes radioaktyviosioms ir toksiškoms medžiagoms laidoti ar laikyti.“

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad šiame įstatyme žemės gelmių tyrimas ir jų išteklių, *inter alia* išsklaidytųjų angliavandenilių, naudojimas hidraulinio uolienu ardymo būdu *expressis verbis* nebuvo minimas.

Vėliau Žemės gelmių įstatymas ne kartą buvo keičiamas ir papildomas, *inter alia* Seimo 2004 m. lapkričio 2 d., 2013 m. gegužės 30 d., 2013 m. birželio 27 d., 2015 m. birželio 11 d., 2015 m. birželio 18 d. priimtais įstatymais, kuriais nustatytas šioje byloje aktualus teisinis reguliavimas.

3. Seimo 2013 m. gegužės 30 d. priimto Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 21, 22, 27 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 6¹ straipsniu įstatymo (įsigaliojusio 2013 m. liepos 1 d.), kuriuo nustatytas šioje byloje ginčijamas teisinis reguliavimas, projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad šis projektas buvo parengtas siekiant aiškiau reglamentuoti išsklaidytųjų angliavandenilių, kaip specifinių išteklių, tyrimą ir naudojimą hidraulinio uolienu ardymo būdu, atskiriant juos nuo kitų (tradicinių) angliavandenilių.

3.1. Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnyje „Žemės gelmių išteklių ir ertmių naudojimo tvarka“ (2013 m. gegužės 30 d. redakcija), kurio 2, 4 dalių nuostatų atitiktis Konstitucijai ginčijama šioje byloje, nustatyta:

„1. Žemės gelmių išteklių ir ertmės gali būti naudojami tik įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

2. Draudžiama naudoti žemės gelmių ertmes radioaktyviosioms ir toksiškoms medžiagoms laidoti, taip pat draudžiama tokias medžiagas palikti žemės gelmių ertmėse, atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant žemės gelmių išteklius, išskyrus šio straipsnio 4 dalyje numatytus atvejus. Radioaktyviasias ir toksiškas medžiagas galima laikyti tik dirbtinėse, tam tikslui įrengtose saugyklose, užtikrinant jų izoliaciją (atskyrimą) nuo aplinkos ir antrinio panaudojimo arba perdirbimo galimybę.

3. Draudžiama naudoti natūralias žemės gelmių ertmes kasybos pramonės atliekoms ir kitoms atliekoms laidoti ir laikyti, išskyrus anglies dioksidą.

4. Kasybos pramonės atliekos, susidariusios hidraulinio ardymo metu, gali būti Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka paliekamos dirbtinėse žemės gelmių ertmėse, susidariusiose žemės gelmių išteklių naudojimo (gavybos) metu.“

Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) vėliau nebuvo keičiamas ir (arba) papildomas.

3.2. Taigi Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2 dalyje yra įtvirtintas draudimas naudoti žemės gelmių ertmes radioaktyviosioms ir toksiškoms medžiagoms laidoti, taip pat draudimas tokias medžiagas palikti žemės gelmių ertmėse atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant jų išteklius, t. y. šis draudimas taikytinas ir atliekant žemės gelmių tyrimus, ir naudojant jų išteklius; kartu yra įtvirtinta ginčijama minėto draudimo išimtį numatanti nuostata, kuria nukreipiama į to paties straipsnio 4 dalį, taip pat ginčijamą šioje byloje.

Paminėtina, kad pagal šio įstatymo 3 straipsnį (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) laidojimas žemės gelmių ertmėse yra žemės gelmių išteklių tyrimo ir naudojimo ir kitos pramoninės veiklos metu susidariusių atliekų talpinimas arba palikimas žemės gelmių ertmėse, nesudarant galimybės kontroliuoti jų būklę ir išskelti visą jų kiekį į žemės paviršių jas panaudoti ar perdirbti (5 dalis); kasybos pramonės atliekomis vadinamos žemės gelmių tyrimo ir naudojimo metu susidariusios atliekos, įskaitant medžiagas, kurios buvo naudojamos žemės gelmių tyrimo ir naudojimo metu (3 dalis).

Vadinasi, pagal Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2 dalį draudžiama žemės gelmių ertmėse laidoti, t. y. talpinti arba palikti, ne visas kasybos pramonės ar kitos pramoninės veiklos atliekas, o tik tokias, kurių sudėtyje yra radioaktyviųjų ar toksiškų medžiagų; kitokių medžiagų (taip pat ir pavojingų žmonių sveikatai ar aplinkai) laidoti žemės gelmių ertmėse, *inter alia* jas ten palikti atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant jų išteklius, nedraudžiama.

Kaip minėta, draudimo palikti radioaktyviasias ir toksiškas medžiagas žemės gelmių ertmėse, atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant jų išteklius, išimtį numatančia nuostata nukreipiama į šio straipsnio 4 dalį.

3.3. Pagal ginčijamą Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 4 dalį kasybos pramonės atliekas, susidariusias hidraulinio ardymo metu, yra leidžiama Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka palikti žemės gelmių išteklių naudojimo (gavybos) metu susidariusiose dirbtinėse žemės gelmių ertmėse. Taigi hidraulinio ardymo metu susidariusiose dirbtinėse žemės gelmių ertmėse leidžiama palikti visas kasybos pramonės atliekas, tarp jų ir tokias, kurių sudėtyje yra toksiškų ar radioaktyviųjų medžiagų.

3.3.1. Šiame kontekste pažymėtina, kad hidraulinis uolienu ardymas yra žemės gelmių išteklių (dažniausiai tradicinių angliavandenilių, išsklaidytųjų angliavandenilių ir žemės gelmių šiluminės energijos) tyrimo ir naudojimo būdas, kai, gręžinyje sukėlus didelį slėgį, uolienu storumėje atveriami plyšiai ir į juos išspaudžiamas vandens, smėlio ar dirbtinių kietų dalelių ir cheminių medžiagų mišinys, siekiant padidinti uolienu storumės laidumą ir produktyvumą (Žemės gelmių įstatymo 3 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2 dalis).

Kaip matyti iš šios konstitucinės justicijos bylos medžiagos, hidraulinio uolienu ardymo technologijai būdinga tai, kad atlikus šį ardymą į žemės paviršių išskyla į gręžinį išpausto mišinio dalis kartu su iš žemės gelmėse esančių uolienu pakeltomis gamtinės kilmės elementų priemaišomis, o kita šiam ardymui panaudotų ir žemės gelmėse susidariusių medžiagų dalis lieka šio proceso metu susidariusiose dirbtinėse žemės gelmių ertmėse ir negali būti iškelta į žemės paviršių; siekiant, kad hidraulinio ardymo procesas būtų efektyvesnis, į šiam ardymui naudojamą mišinį gali būti pridedama ir toksiškų medžiagų; radioaktyviųjų medžiagų hidraulinio ardymo metu į gręžinį nėra įleidžiama, jos gali būti tik pakeliamos iš žemės gelmėse esančių uolienu.

Taigi hidraulinio ardymo būdu atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant jų išteklius susidarančios kasybos pramonės atliekos susideda iš šiam ardymui panaudotų medžiagų, tarp kurių gali būti toksiškų medžiagų, ir žemės gelmėse susidariusių medžiagų, tarp kurių gali būti gamtinės kilmės radioaktyviųjų medžiagų. Hidraulinio ardymo technologijos ypatumas yra tai, kad tam tikra susidariusių kasybos pramonės atliekų (šiam ardymui panaudotų ir žemės gelmėse susidariusių medžiagų) dalis lieka žemės gelmių ertmėse ir negali būti iškelta į žemės paviršių.

3.3.2. Ginčijamoje Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 4 dalies nuostatoje *expressis verbis* yra nurodyta galimybė kasybos pramonės atliekas, susidariusias taikant hidraulinį ardymą, palikti žemės gelmių ertmėse, kurios susidaro žemės gelmių išteklių naudojimo (gavybos) metu; minėta, kad šio straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas palikti radioaktyvias ir toksiškas medžiagas žemės gelmių ertmėse ir atliekant žemės gelmių tyrimus, ir naudojant jų išteklius. Atsižvelgiant į tai, kad pagal šio įstatymo 15 straipsnio 1 dalį žemės gelmių išteklius ir ertmes galima naudoti tik juos ištyrus, į tai, kad hidraulinis ardymas yra ne tik žemės gelmių išteklių naudojimo, bet ir jų tyrimo būdas, taip pat į tai, kad atliekant hidraulinį ardymą tam tikra šiam ardymui panaudotų ir žemės gelmėse susidariusių medžiagų dalis neišvengiamai lieka žemės gelmių ertmėse, ginčijama 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 4 dalies nuostata aiškintina kaip reiškianti, kad kasybos pramonės atliekas yra leidžiama palikti dirbtinėse žemės gelmių ertmėse ne tik hidraulinio ardymo būdu naudojant žemės gelmių išteklius, bet ir šiuo būdu atliekant žemės gelmių tyrimus.

3.3.3. Pažymėtina, kad pagal Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 4 dalį Vyriausybė ar jos įgaliota institucija turi nustatyti tvarką, kurios turi būti laikomasi

kasybos pramonės atliekas, susidariusias hidraulinio ardymo metu, paliekant dirbtinėse žemės gelmių ertmėse.

3.3.4. Atsižvelgiant į tokį hidraulinio ardymo technologijos ypatumą, kad tam tikra šiam ardymui panaudotų ir žemės gelmėse susidariusių medžiagų dalis lieka žemės gelmių ertmėse ir negali būti iškelta į žemės paviršių, pažymėtina ir tai, kad ginčijamas teisinis reguliavimas, pagal kurį yra leidžiama kasybos pramonės atliekas, susidariusias hidraulinio ardymo metu, palikti dirbtinėse žemės gelmių ertmėse, reiškia, jog žemės gelmėms tirti ir jų ištekliams naudoti (išgauti) leidžiama taikyti hidraulinį ardymą, kuriam būdinga tai, kad tam tikra šiam ardymui panaudotų ir žemės gelmėse susidariusių medžiagų dalis neišvengiamai lieka žemės gelmių ertmėse.

3.4. Taigi, aiškinant Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2, 4 dalyse nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą, pagal kurį hidraulinio ardymo būdu atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant žemės gelmių išteklius susidariusios kasybos pramonės atliekos gali būti Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka paliekamos dirbtinėse žemės gelmių ertmėse, konstatuotina, kad pagal jį žemės gelmėms tirti ir jų ištekliams naudoti leidžiama, laikantis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytos tvarkos, taikyti hidraulinį ardymą, kuriam būdinga tai, kad tam tikra susidariusių kasybos pramonės atliekų, t. y. šiam ardymui panaudotų medžiagų (tarp kurių gali būti toksiškų medžiagų) ir žemės gelmėse susidariusių medžiagų (tarp kurių gali būti radioaktyviųjų medžiagų), dalis lieka dirbtinėse žemės gelmių ertmėse.

4. Kaip minėta, pareiškėja prašo ištirti, ar Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta išlyga dėl 4 dalyje numatytų atvejų, taip pat 4 dalis neprieštarauja Konstitucijai.

Taigi pagal pareiškėjos prašymą Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje tirs, ar Konstitucijai neprieštarauja Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2, 4 dalys tiek, kiek jose nustatyta, kad hidraulinio ardymo būdu atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant žemės gelmių išteklius susidariusios kasybos pramonės atliekos gali būti Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka paliekamos dirbtinėse žemės gelmių ertmėse.

Kartu pažymėtina, kad pareiškėjos abejonės ginčijamo teisinio reguliavimo atitiktimi Konstitucijai susijusios su hidraulinio ardymo taikymu išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimui ir gavybai (dėl tokio, t. y. didžiatūrio, hidraulinio ardymo išgaunant šiuos išteklius specifikos – itin didelio jam atlikti naudojamo technologinio skysčio, taigi ir jame esančių cheminių medžiagų, kiekio).

5. Šiame kontekste paminėtina, jog Žemės gelmių įstatymo 3 straipsnio 7 dalies (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 1 punkte nustatyta, kad išsklaidytieji angliavandeniliai yra naudingosios

iškaskenos – žemės gelmėse esančios gamtinės medžiagos, kurias galima naudoti gamyboje ar kitoms reikmėms, o pagal šio straipsnio 13 dalį žemės gelmių ištekliai yra gamtos išteklių dalis, apimanti žemės gelmių sandaros ir sudėties elementus – kietus kūnus, skysčius, dujas ar energetinius laukus, kuriuos žmogus gali naudoti ir kurių kiekis ar kokybė dėl to keičiasi. Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos energetikos įstatymą energijos ištekliai yra gamtos ištekliai ir (ar) jų perdirbimo produktai, naudojami energijai gaminti ar transporto sektoriuje, o energetikos veikla yra tokia ekonominė veikla, kuri apima, be kita ko, energijos išteklių žvalgymą, gavybą (2 straipsnio 13, 15 dalys (2013 m. lapkričio 7 d. redakcija)).

Taigi pagal minėtuose įstatymuose nustatytą teisinį reguliavimą išsklaidytieji angliavandeniliai, kuriems ištirti ir išgauti yra naudojamas hidraulinis ardymas, yra žemės gelmėse esantys gamtos ištekliai, kuriuos galima naudoti *inter alia* energijai gaminti, o ekonominė veikla, apimanti, be kita ko, šių išteklių žvalgymą, gavybą, yra energetikos veikla. Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio „Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindai“ 4 skyrių (2004 m. vasario 19 d. redakcija) energetikos sektorius yra vienas iš strategiškai svarbių nacionaliniam saugumui ūkio sektorių Lietuvoje, Vyriausybė rūpinasi nuo monopolinio tiekėjo nepriklausomų nacionaliniam saugumui būtinų žaliavų įsigijimo šaltinių užtikrinimu.

6. Minėta, kad pagal Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 1 dalį žemės gelmių ištekliai (tarp jų – išsklaidytieji angliavandeniliai) ir ertmės (tarp jų – dirbtinės, susidarančios hidraulinio ardymo metu) gali būti naudojami tik įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Taigi šioje konstitucinės justicijos byloje yra aktualios Žemės gelmių įstatymo ir kitų įstatymų nuostatos, kuriomis reglamentuojama žemės gelmių tyrimo ir jų išteklių bei ertmių naudojimo tvarka, *inter alia* šios veiklos apribojimais siekiant apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką.

7. Žemės gelmių įstatyme yra nustatytos tam tikros juridinių ir fizinių asmenų ir šių asmenų grupių, veikiančių pagal jungtinės veiklos sutartis (toliau – asmenys (jų grupės)), ketinančių užsiimti žemės gelmių tyrimo ir jų išteklių, *inter alia* išsklaidytųjų angliavandenilių, naudojimo veikla, pareigos ir šios veiklos sąlygos.

7.1. Žemės gelmių įstatymo 19 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 1 dalyje nustatyta, kad, siekiant užtikrinti racionalų žemės gelmių ir jų išteklių naudojimą, šio ir kitų įstatymų nustatyta tvarka žemės gelmių apsaugos priemonės yra įgyvendinamos: 1) atliekant teritorijų planavimą; 2) atliekant ūkinės veiklos poveikio aplinkai ir ekstremaliųjų įvykių padarinių žemės gelmių būklei vertinimą; 3) sistemiškai tiriant ir stebint žemės gelmių būklę; 4) steigiant saugomas teritorijas.

7.2. Pažymėtina, jog Žemės gelmių įstatymo 22 straipsnio (2015 m. birželio 11 d. redakcija) 1 dalyje nustatyta, kad saugomose teritorijose turi būti užtikrinta žemės gelmių ir jų vertingųjų

savybių apsauga, šių teritorijų nuostatuose ir kituose teisės aktuose nustatomi žemės gelmių naudojimo apribojimai. Pagal šio straipsnio 2 dalį saugomose teritorijose, požeminio vandens vandenviečių apsaugos zonose ir įrenginių, skirtų geriamajam vandeniui ruošti, teritorijose draudžiama atlikti išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimą ir (arba) naudojimą taikant hidraulinį ardymą.

7.3. Asmenys (jų grupės), ketinantys tirti žemės gelmes, *inter alia* atlikti išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimą, pagal šį įstatymą privalo:

- gauti kompetentingos institucijos (Vyriausybės arba Lietuvos geologijos tarnybos) leidimą atlikti konkrečius žemės gelmių tyrimus, kuris išduodamas tik turint atitinkamą kvalifikaciją ir Lietuvos geologijos tarnybos suteiktą teisę užsiimti atskirų rūšių tyrimais, arba sudaryti sutartį šiems tyrimams atlikti su tokį leidimą turinčiais asmenimis (6, 6¹ straipsniai (2013 m. gegužės 30 d. redakcija));

- suderinti žemės gelmių tyrimų vietą arba plotą su žemės savininkais ir naudotojais; prieš pradėdami tiesioginį žemės gelmių tyrimą – apie tai pranešti vietos savivaldybės vykdomajai institucijai, kurios teritorijoje numatomi tyrimai (7 straipsnio 2 dalis);

- parengti darbų projektą (arba techninę užduotį); jeigu žemės gelmių tyrimo metu ketinama naudoti žemės gelmių išteklius, darbų projekte turi būti numatyta, kokiais atvejais, kiekiais ir būdais tai bus daroma (8 straipsnio 1 dalis (2004 m. lapkričio 2 d. redakcija));

- jeigu žemės gelmių tyrimui numatoma naudoti radioaktyvias, toksiškas ar pavojingas žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagas, – kompetentingai institucijai pateikti išsamų šių medžiagų sąrašą, jų kiekį procentais ir numatomus naudojimo būdus (8 straipsnio 5 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija));

- jeigu ketinama atlikti išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimus, – teisės aktų nustatyta tvarka parengti angliavandenilių išteklių paieškos, žvalgybos ir naudojimo (gavybos) gręžinių projektą (19 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 3 dalis).

7.4. Asmenys (jų grupės), ketinantys naudoti žemės gelmių išteklius, tarp jų – išsklaidytuosius angliavandenilius, ir ertmes, pagal šį įstatymą privalo:

- gauti leidimą nustatytą laikotarpį naudoti nurodytų rūšių žemės gelmių išteklius ar ertmes; leidimą naudoti išsklaidytuosius angliavandenilius konkurso būdu išduoda Vyriausybė (12 straipsnio 2 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija), 4 dalis (2004 m. lapkričio 2 d. redakcija), 6 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija), 13 straipsnio 1 dalies (2015 m. birželio 18 d. redakcija) 1 punktas);

- su Vyriausybės įgaliota institucija sudaryti išteklių ar ertmių naudojimo sutartį, kurioje nurodomas jų naudojimo plotas arba kasybos sklypas, nustatomos naudojimo sąlygos, numatomi

žemės gelmių išteklių išgavimo kiekiai (12 straipsnio 2 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija), 4 dalis (2004 m. lapkričio 2 d. redakcija), 15 straipsnio 3 dalis (2004 m. lapkričio 2 d. redakcija));

– turėti parengtą, suderintą ir Lietuvos geologijos tarnybos patvirtintą žemės gelmių naudojimo planą – specialųjį teritorijų planavimo dokumentą, kuriame, be kita ko, turi būti numatyta: žemės gelmių išteklių ir ertmių naudojimo būdas ir priemonės, išteklių naudojimo plote esančių požeminio vandens telkinių apsaugos nuo galimų neigiamų naudojimo padarinių priemonės, išteklių naudojimo metu susidarantių kasybos pramonės atliekų ir kitų atliekų, taip pat gamtinės kilmės radioaktyviųjų atliekų tvarkymo būdai ir priemonės (14 straipsnio 1, 2 dalys (2015 m. birželio 11 d. redakcija), 3, 4 dalys (2013 m. birželio 27 d. redakcija));

– jeigu žemės gelmių išteklių naudojimui numatoma naudoti radioaktyvias, toksiškas ar pavojingas žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagas, – kompetentingai institucijai pateikti išsamų šių medžiagų sąrašą, jų sudėtį procentais, kiekį ir numatomus naudojimo būdus (15 straipsnio 6 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija));

– jeigu ketinama naudoti išsklaidytuosius angliavandenilius, – teisės aktų nustatyta tvarka parengti angliavandenilių išteklių paieškos, žvalgybos ir naudojimo (gavybos) gręžinių projektą (19 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 3 dalis).

7.5. Žemės gelmių įstatyme taip pat yra nustatytos asmenų (jų grupių), pagal turimus leidimus vykdančių žemės gelmių tyrimo ir (arba) jų išteklių, *inter alia* išsklaidytųjų angliavandenilių, naudojimo veiklą, pareigas:

– žemės gelmių tyrimą atlikti pagal darbų projektą (arba techninę užduotį), laikantis darbų kokybės, aplinkos apsaugos, darbų saugos ir kitų reikalavimų; žemės gelmių tyrimo metu žemės gelmių išteklius naudoti tik darbų projekte numatytais atvejais, kiekiais ir būdais (8 straipsnio 1 dalis (2004 m. lapkričio 2 d. redakcija));

– žemės gelmių išteklius ir ertmes naudoti tik nustatyta tvarka juos ištyrus, aprobavus ir įvertinus jų gavybos poveikį aplinkai (15 straipsnio 1 dalis);

– žemės gelmių išteklius ir ertmes (išskyrus požeminį geriamąjį gėlą ir gamybinį vandenį, šiluminę energiją) naudoti tik pagal žemės gelmių naudojimo planą, neviršijant išteklių ar ertmių naudojimo sutartyje nustatytų žemės gelmių išteklių išgavimo kiekių (14 straipsnio 1 dalis (2015 m. birželio 11 d. redakcija), 15 straipsnio 3 dalis (2004 m. lapkričio 2 d. redakcija));

– išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimą ir (arba) naudojimą vykdyti pagal angliavandenilių išteklių paieškos, žvalgybos ir naudojimo (gavybos) gręžinių projektą (19 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 3 dalis); vykdant su išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimu ir naudojimu susijusią veiklą, nepažeisti požeminio ir paviršinio vandens telkinių apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, užtikrinti, kad medžiagos, naudojamos išsklaidytųjų angliavandenilių

tyrimui ir (arba) naudojimui, nepatektų į požeminio ir (arba) paviršinio vandens telkinius, aplinką ir jų neužterštų (19 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2, 4 dalys);

– turint leidimą tirti išsklaidytuosius angliavandenilius, Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis informuoti kompetentingas institucijas apie kiekvieną radioaktyviųjų, toksiškų ar pavojingų žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagų, skirtų išsklaidytiesiems angliavandeniliams tirti, panaudojimo atvejį, jų tikslią sudėtį procentais ir kiekį (8 straipsnio 6 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija));

– turint leidimą naudoti išsklaidytuosius angliavandenilius, Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis informuoti kompetentingas institucijas apie kiekvieną hidraulinio ardymo atvejį, tikslią jo metu panaudotų medžiagų sudėtį procentais ir jų kiekį (15 straipsnio 8 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija));

– žemės gelmių išteklius naudoti racionaliai ir kompleksiskai, apsaugant nenaudojamus žemės gelmių išteklius, esančius tame pačiame telkinyje arba jo įtakos zonoje (15 straipsnio 2 dalis);

– naudojant žemės gelmių išteklius, stebėti jų būklę, prognozuoti kiekio ir kokybės kaitą, tvarkyti išgaunamų ir liekančių telkinyje išteklių apskaitą, vykdyti žemės gelmių monitoringą (kai tiriami ir (arba) naudojami išsklaidytieji angliavandeniliai arba jeigu tai yra numatyta išteklių ar ertmių naudojimo sutartyje) ir teikti duomenis Žemės gelmių registrai (15 straipsnio 4 dalis (2015 m. birželio 18 d. redakcija));

– žemės gelmių ir jų išteklių, *inter alia* išsklaidytųjų angliavandenilių, tyrimo ir (arba) naudojimo metu susidariusias kasybos pramonės atliekas ir kitas atliekas, taip pat gamtinės kilmės radioaktyvias atliekas, sukauptas žemės paviršiuje, sutvarkyti laikantis teisės aktuose nustatytų reikalavimų (12 straipsnio 9 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija), 19 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 4 dalis);

– pagal turimą leidimą laidojant kasybos pramonės atliekas ir kitas atliekas žemės gelmėse, Vyriausybės įgaliotoms institucijoms pateikti išsamų kasybos pramonės atliekų ir kitų atliekų sąrašą ir jų kiekį (15 straipsnio 7 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija));

– sudaryti sąlygas kompetentingoms institucijoms kontroliuoti radioaktyviųjų, toksiškų ar pavojingų žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagų naudojimą (8 straipsnio 5 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija), 15 straipsnio 6 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija)), taip pat vykdomą žemės gelmių monitoringą (21 straipsnio 4 dalis (2015 m. birželio 18 d. redakcija));

– atlyginti tiriant ir naudojant žemės gelmes valstybei, aplinkai, gyventojų sveikatai ar turtui padarytą žalą (27 straipsnis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija)).

Paminėtina ir tai, kad už Žemės gelmių įstatymo nuostatų pažeidimus asmenys atsako įstatymų nustatyta tvarka (Žemės gelmių įstatymo 26 straipsnis (2004 m. lapkričio 2 d. redakcija)).

7.6. Žemės gelmių įstatyme yra įtvirtintos kompetentingų valstybės institucijų ir įstaigų pareigos, susijusios su aplinkos būklės stebėjimu ir žemės gelmių tyrimo ir jų išteklių, *inter alia* išsklaidytųjų angliavandenilių, naudojimo priežiūra:

- atlikti valstybinius žemės gelmių tyrimus, geologinį kartografavimą, valstybinį žemės gelmių monitoringą, nustatyti žemės gelmių išteklių tyrimo, naudojimo limitus ir sąlygas, kontroliuoti žemės gelmių tyrimus ir naudojimą (4 straipsnis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija), 10 straipsnis);

- kontroliuoti ūkio subjektų vykdomą žemės gelmių monitoringą (21 straipsnio 4 dalis (2015 m. birželio 18 d. redakcija));

- užtikrinti žemės gelmių ir jų vertingųjų savybių apsaugą saugomose teritorijose, neleisti atlikti išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimo ir (arba) naudojimo taikant hidraulinį ardymą saugomose teritorijose, požeminio vandens vandenviečių apsaugos zonose ir įrenginių, skirtų geriamajam vandeniui ruošti, teritorijose (22 straipsnis (2015 m. birželio 11 d. redakcija));

- kontroliuoti radioaktyviųjų, toksiškų ar pavojingų žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagų naudojimą tiriant žemės gelmes ir naudojant jų išteklius (8 straipsnio 5 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija), 15 straipsnio 6 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija));

- kontroliuoti kasybos pramonės atliekų ir kitų atliekų tvarkymą (15 straipsnio 7 dalis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija));

- sustabdyti leidimų tirti žemės gelmes ar naudoti jų išteklius ar ertmes galiojimą arba panaikinti šiuos leidimus, jeigu *inter alia*: nesilaikoma darbų projekto (techninės užduoties), išteklių ar ertmių naudojimo sutarties sąlygų ar žemės gelmių naudojimo plano reikalavimų; pažeidžiami aplinkos apsaugos, darbų saugos ar visuomenės sveikatos saugos reikalavimai, kiti šio įstatymo ar kitų teisės aktų nustatyti reikalavimai; kasybos pramonės atliekos ir kitos atliekos, taip pat gamtinės kilmės radioaktyviosios atliekos nėra sutvarkomos teisės aktuose nustatyta tvarka (9 straipsnis (2013 m. gegužės 30 d. redakcija), 18 straipsnio 1, 2 dalys (2013 m. birželio 27 d. redakcija));

- išieškoti tiriant ir naudojant žemės gelmes valstybei, aplinkai ar gyventojų sveikatai padarytą žalą (27 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 1, 2 dalys).

8. Minėta, kad pagal Žemės gelmių įstatymo 19 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 1 dalies 2 punktą žemės gelmių apsaugos priemonės yra įgyvendinamos, be kita ko, atliekant ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą. Šiame kontekste paminėtina, kad ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas yra reglamentuojamas Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu (2005 m. birželio 21 d. redakcija; toliau – Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas).

Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nustatyta, kad, prieš pradėdant vykdyti su tam tikrų žemės gelmių išteklių naudojimu (gavyba) susijusią ūkinę veiklą,

atsižvelgiant į numatomų išgauti išteklių kiekį, gavybos vietą ir plotą, yra atliekamas šios veiklos poveikio aplinkai vertinimas (3 straipsnio 2 dalis (2011 m. birželio 11 d. redakcija), 4 dalis (2013 m. birželio 27 d. redakcija), 1 priedo 2.1–2.4 punktai, 2 priedo 2 punktas). Pabrėžtina, kad pagal šio įstatymo 1 priedo 2.5 punktą (2013 m. gegužės 30 d. redakcija), prieš pradėdant išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimą ir (arba) gavybą hidraulinio ardymo būdu, visais atvejais privalo būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas.

Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 4 straipsnyje (2011 m. birželio 9 d. redakcija) nurodyti šie poveikio aplinkai vertinimo tikslai: nustatyti, apibūdinti ir įvertinti galimą tiesioginį ir netiesioginį planuojamos ūkinės veiklos poveikį visuomenės sveikatai, gyvūnijai ir augalijai, dirvožemiui, žemės paviršiui ir jos gelmėms, orui, vandeniui, klimatui, kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei, socialinei ekonominei aplinkai ir materialinėms vertybėms, nekilnojamoms kultūros vertybėms bei šių aplinkos komponentų tarpusavio sąveikai; sumažinti planuojamos ūkinės veiklos neigiamą poveikį visuomenės sveikatai ir kitiems aplinkos komponentams arba šio poveikio išvengti; nustatyti, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus jos pobūdį ir poveikį aplinkai, yra leistina.

Pažymėtina, kad jeigu atsakinga institucija priima sprendimą, jog planuojama ūkinė veikla dėl atitinkamų įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų pažeidimų ir (ar) galimo neigiamo poveikio aplinkai konkrečiu atveju yra neleistina, ūkinės veiklos leidimas negali būti išduotas ir planuojama ūkinė veikla negali būti vykdoma (Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 3 straipsnio 4 dalis (2013 m. birželio 27 d. redakcija), 10 straipsnio 9 dalis (2011 m. birželio 9 d. redakcija)).

Taigi nuo poveikio aplinkai vertinimo rezultatų, kuriais remdamasi atsakinga institucija priima sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių, priklauso, ar konkrečiu atveju apskritai leistina atlikti tam tikrų žemės gelmių išteklių, tarp jų – išsklaidytųjų angliavandenilių, tyrimą ir (arba) juos naudoti, taip pat kokių priemonių reikia imtis siekiant išvengti neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai arba jį kiek įmanoma sumažinti.

9. Minėta, kad, kaip nustatyta Žemės gelmių įstatymo 3 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2 dalyje, atliekant hidraulinį ardymą, gręžinyje sukėlus didelį slėgį uolienų storumėje yra atveriami plyšiai ir į juos išpaudžiamas vandens, smėlio ar dirbtinių kietų dalelių ir cheminių medžiagų mišinys. Šiame kontekste paminėtina, kad bendrieji cheminių medžiagų ir cheminių preparatų gamybos, tiekimo rinkai, naudojimo ir kitokio jų tvarkymo reikalavimai, kurie taikytini ir atliekant hidraulinį ardymą, *inter alia* šiuo būdu tiriant ir (arba) naudojant išsklaidytuosius angliavandenilius, yra nustatyti Lietuvos Respublikos cheminių medžiagų ir preparatų įstatyme (2008 m. birželio 17 d. redakcija).

Šiame įstatyme nustatyta, kad asmenys, tiekiantys rinkai ir (arba) naudojančys chemines medžiagas ir preparatus, turi *inter alia*:

- nustatyti ir taikyti priemonės, šalinančias arba iki minimumo mažinančias neigiamą jų poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai; juos klasifikuoti, ženklinti, registruoti ir autorizuoti jų naudojimą; turėti ir teikti suinteresuotiems asmenims informaciją apie jų savybes ir kiekį, kitą reikalingą informaciją, taip pat taikytinas rizikos valdymo ir saugos priemonės; tinkamai kontroliuoti jų riziką ir, kai tai racionalu ekonominiu ir techniniu požiūriu, nuosekliai juos keisti tinkamomis alternatyviomis cheminėmis medžiagomis ir preparatais arba technologijomis (4 straipsnio 2 dalis);

- pateikti kitiems tiekimo grandinės dalyviams arba vartotojams saugos duomenų lapą (t. y. nustatyto turinio informaciją apie cheminę medžiagą ar preparatą, kuria remiantis galima imtis reikalingų priemonių, susijusių su žmonių sveikatos apsauga, sauga darbo vietoje ir aplinkos apsauga), taip pat kitą turimą ir svarbią informaciją apie cheminę medžiagą ir preparatą, siekiant užtikrinti jų saugų naudojimą (2 straipsnio 11 dalis (2010 m. gruodžio 14 d. redakcija), 9 straipsnis (2010 m. gruodžio 14 d. redakcija)).

10. Apibendrinant apžvelgtąjį Žemės gelmių įstatyme ir kituose įstatymuose įtvirtintą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad juose yra nustatytos priemonės, skirtos žmonių sveikatai ir aplinkai (įskaitant žemės gelmes, požeminio ir paviršinio vandens telkinius, geriamąjį vandenį) apsaugoti, *inter alia* hidraulinio ardymo būdu atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant jų išteklius, tarp jų – išsklaidytuosius angliavandenilius. Iš jų paminėtinos šios priemonės:

- saugomose teritorijose ribojamas žemės gelmių naudojimas; saugomose ir tam tikrose su vandens apsauga susijusiose teritorijose draudžiama vykdyti išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimo ir (arba) naudojimo veiklą;

- privaloma atlikti planuojamos su tam tikrų žemės gelmių išteklių naudojimu (gavyba) susijusios ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą (prieš pradėdant išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimą ir (arba) gavybą hidraulinio ardymo būdu toks vertinimas privalo būti atliktas visais atvejais); nuo šio vertinimo rezultatų priklauso, ar konkrečiu atveju apskritai tokia veikla leistina, taip pat kokių priemonių reikia imtis siekiant išvengti neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai arba jį kiek įmanoma sumažinti;

- žemės gelmių tyrimo ir (arba) jų išteklių, *inter alia* išsklaidytųjų angliavandenilių, naudojimo veikla gali būti vykdoma tik gavus atitinkamą leidimą;

- prieš pradėdant vykdyti šią veiklą su kompetentingomis institucijomis privaloma suderinti reikiamus projektinius dokumentus, informuoti jas apie numatomas naudoti radioaktyvias, toksiškas ar pavojingas žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagas;

– vykdam šią veiklą turi būti laikomasi projektiniuose dokumentuose (darbų projekte arba išteklių ar ertmių naudojimo sutartyje ir žemės gelmių naudojimo plane, gręžinių projekte) nustatytų sąlygų, taip pat darbų kokybę, aplinkos, *inter alia* požeminio ir paviršinio vandens telkinių, apsaugą, darbų saugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų; būtina informuoti kompetentingas institucijas apie šios veiklos metu naudojamas medžiagas, įskaitant radioaktyvias, toksiškas ar pavojingas žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagas, jų tikslią sudėtį ir kiekį, taip pat apie kiekvieną išsklaidytųjų angliavandenilių naudojimo hidraulinio ardymo būdu atvejį, tikslią šio ardymo metu panaudotų medžiagų sudėtį ir kiekį; turi būti užtikrinta, kad medžiagos, naudojamos išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimui ir (arba) naudojimui, nepatektų į požeminio ir (arba) paviršinio vandens telkinius, aplinką ir jų neužterštų; turi būti vykdomas žemės gelmių monitoringas (privalomas tiriant ir (arba) naudojant išsklaidytuosius angliavandenilius); būtina sutvarkyti susidariusias kasybos pramonės atliekas ir kitas atliekas, taip pat gamtinės kilmės radioaktyvias atliekas, sukauptas žemės paviršiuje;

– kompetentingos valstybės institucijos turi nustatyti žemės gelmių išteklių tyrimo, naudojimo limitus ir sąlygas, prižiūrėti tokios veiklos vykdymą visuose jos etapuose, *inter alia* tam tikrais atvejais sustabdyti išduotų leidimų galiojimą arba juos panaikinti.

11. Minėta, kad ginčijamoje Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 4 dalyje yra įtvirtinta Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos pareiga nustatyti kasybos pramonės atliekų, susidariusių hidraulinio ardymo metu, palikimo dirbtinėse žemės gelmių ertmėse, susidariusiose žemės gelmių išteklių naudojimo (gavybos) metu, tvarką. Taigi šiame kontekste paminėtinos ir atitinkamos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos priimtų teisės aktų nuostatos.

11.1. Vyriausybė 2013 m. liepos 24 d. priėmė nutarimą Nr. 677 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymą“, įsigaliojusį 2013 m. liepos 31 d. (Vyriausybės 2014 m. lapkričio 19 d. nutarimu Nr. 1278, įsigaliojusiu 2014 m. lapkričio 21 d., jis išdėstytas nauja redakcija), kuriuo įgaliojo Aplinkos ministeriją patvirtinti *inter alia*:

– Radioaktyviųjų, toksiškų ar pavojingų žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagų, naudojamų žemės gelmių tyrimui ir išteklių naudojimui, naudojimo kontrolės tvarkos aprašą;

– Kasybos pramonės atliekų, susidariusių hidraulinio ardymo metu, palikimo žemės gelmių ertmėse, susidariusiose išgaunant žemės gelmių išteklius, tvarkos aprašą;

– Kasybos pramonės ir kitų atliekų, laidojamų žemės gelmėse, tvarkymo kontrolės tvarkos aprašą.

Vykdydamas šį pavedimą, aplinkos ministras 2013 m. rugsėjo 16 d. įsakymais Nr. D1-688 ir D1-689, įsigaliojusiais 2013 m. rugsėjo 21 d., patvirtino atitinkamai Kasybos pramonės ir kitų atliekų, susidariusių hidraulinio ardymo metu, laidojimo žemės gelmių ertmėse, susidariusiose išgaunant žemės gelmių išteklius, tvarkymo kontrolės aprašą ir Radioaktyviųjų, toksiškų ar

pavojingų žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagų, naudojamų žemės gelmių tyrimui ir išteklių gavybai, naudojimo kontrolės tvarkos aprašą.

Šiuose aprašuose, be kita ko, nustatyta, kad išteklių tyrimo projekte arba žemės gelmių išteklių naudojimo plane turi būti numatyti hidraulinio ardymo metu planuojamas naudoti vandens, smėlio ar dirbtinių kietų dalelių ir cheminių medžiagų mišinių kiekis, jų sudėtis, išsamus susidariusių atliekų apibūdinimas, nurodant jų fizinę ir cheminę sudėtį, galimas pavojingų medžiagų priemaišas ir jų faktinę koncentraciją (atitinkamai 7–8 ir 8–9 punktai).

Kasybos pramonės ir kitų atliekų, susidariusių hidraulinio ardymo metu, laidojimo žemės gelmių ertmėse, susidariusiose išgaunant žemės gelmių išteklius, tvarkymo kontrolės apraše nustatyta ir tai, kad hidraulinio ardymo metu turi būti kontroliuojamas įspaudžiamo mišinio kiekis, jo savybės ir pavojingumas aplinkai; nustačius pažeidimų, galinčių kelti grėsmę aplinkai, nedelsiant sustabdoma minėta veikla, kol pažeidimai bus pašalinti (11, 16 punktai).

11.2. Žemės gelmių tyrimo ir (arba) jų išteklių, *inter alia* išsklaidytųjų angliavandenilių, naudojimo hidraulinio ardymo būdu tvarka detaliau yra reglamentuojama ir kitais poįstatyminiais teisės aktais, iš kurių paminėtini Vyriausybės 2015 m. sausio 14 d. nutarimas Nr. 34 „Dėl kompetentingų institucijų informavimo apie radioaktyviųjų, toksiškų ar pavojingų žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagų, skirtų išsklaidytiesiems angliavandeniliams tirti, panaudojimą, hidraulinį uolienų ardymą, jo metu panaudotų medžiagų sudėtį ir kiekį tvarkos ir sąlygų“, aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. D1-578 (2015 m. rugpjūčio 25 d. redakcija) patvirtintos Angliavandenilių išteklių paieškos, žvalgybos ir naudojimo (gavybos) Lietuvos Respublikoje taisyklės.

II

1. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, kad, kaip nurodyta Žemės gelmių įstatymo priede „Įgyvendinamas Europos Sąjungos teisės aktas“ (2004 m. lapkričio 2 d. redakcija), šiuo įstatymu įgyvendinama 1994 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/22/EB dėl leidimų žvalgyti, tirti ir išgauti angliavandenilius išdavimo ir naudojimo sąlygų.

Pagal šią direktyvą valstybėms narėms paliekama teisė jų teritorijose nustatyti vietas, kuriose gali būti žvalgomi, tiriami ir išgaunami angliavandeniliai (2 straipsnio 1 dalis), o jų žvalgybai, tyrimams ir gavybai gali būti nustatytos tam tikros sąlygos ir reikalavimai, kuriais siekiama *inter alia* valstybės ir viešo saugumo, visuomenės sveikatos apsaugos, transporto saugumo, aplinkos apsaugos, biologinių išteklių ir nacionalinių vertybių, turinčių meninę, istorinę ar archeologinę vertę, apsaugos, įrenginių ir darbuotojų saugumo (6 straipsnio 2 dalis).

2. Europos Sąjungos valstybėms narėms taikytini aplinkos apsaugos principai išsklaidytųjų angliavandenilių žvalgybos ir gavybos srityje yra suformuluoti 2014 m. sausio 22 d. Europos

Komisijos rekomendacijoje 2014/70/ES dėl angliavandenilių žvalgybos ir gavybos hidraulinio ardymo dideliu skysčio kiekiu metodu būtinųjų principų (toliau – Rekomendacija).

2.1. Rekomendacija siekta užtikrinti, kad išsklaidytiesiems angliavandeniliams išgauti naudojant hidraulinio ardymo dideliu skysčio kiekiu technologiją būtų taikomos tinkamos aplinkos ir klimato apsaugos priemonės. Rekomendacijoje suformuluoti principai, kuriais remdamosi valstybės narės galėtų žvalgyti ir išgauti gamtines dujas iš skalūnų telkinių ir kurie kartu užtikrintų aplinkos ir klimato apsaugą, efektyvų išteklių naudojimą ir visuomenės informavimą (preambulės 5 konstatuojamoji dalis, 1.1 punktas). Rekomendacijos preambulėje pabrėžta, kad valstybės narės turi teisę nustatyti savo energijos išteklių naudojimo sąlygas, tačiau jos turi būti suderinamos su poreikiu išsaugoti, apsaugoti ir gerinti aplinkos kokybę (1 konstatuojamoji dalis).

2.2. Rekomendacijoje išskiriamos kelios priemonės, kurių valstybės narės turėtų imtis siekdamos užtikrinti tinkamą angliavandenilių žvalgybos ir gavybos ūkinės veiklos vykdymą: prieš išduodant angliavandenilių žvalgybos ir (arba) gavybos, kurių metu gali būti naudojamas hidraulinis ardymas dideliu skysčio kiekiu, licencijas privalo būti atliekamas strateginis aplinkosauginis ir poveikio aplinkai vertinimas, kad būtų išvengta poveikio ir rizikos žmonių sveikatai ir aplinkai arba tas poveikis būtų valdomas ir mažinamas (3 punktas); turėtų būti nustatyta ir koordinuojama žvalgybos ir gavybos leidimų išdavimo sąlygos ir tvarka (4 punktas); turi būti atsakingai parenkama žvalgybos ir gavybos vieta: valstybės narės turi imtis priemonių užtikrinti, kad angliavandeniliams žvalgyti ir išgauti hidraulinio ardymo dideliu skysčio kiekiu metodu pasirinktos vietos geologiniai dariniai būtų tam tinkami, kad veiklos vykdytojai atliktų galimos žvalgybos ir gavybos vietos ir jos apylinkių (tiek žemės paviršiuje, tiek po žeme) apibūdinimą ir įvertintų gręžimo skysčių, hidraulinio ardymo skysčių, gamtinių medžiagų, angliavandenilių ir dujų nuotėkio arba migracijos iš gręžinio arba eksploatuojamo darinio riziką bei seisminių įvykių sukėlimo riziką (5 punktas); prieš pradėdant hidraulinio ardymo dideliu skysčio kiekiu operacijas turi būti kruopščiai ištirta esama padėtis: patikrinta vietos vandens, oro ir grunto kokybė prieš pradėdant veiklą, kad būtų galima stebėti pokyčius ir šalinti kylančius pavojus (6 punktas); turi būti užtikrinta tinkama gavybos vietos infrastruktūra (8 punktas); turi būti užtikrinta, kad veiklos vykdytojai laikysis veiklai nustatytų tam tikrų reikalavimų, *inter alia* parengs vandens tvarkymo planus, kad vanduo būtų naudojamas efektyviai, transportavimo valdymo planus, kad į orą būtų išmetama kuo mažiau teršalų, surinks dujas vėlesniam naudojimui, hidraulinį ardymą dideliu skysčio kiekiu vykdys kontroliuojamai ir tinkamai valdys slėgį, užtikrins gręžinio vientisumą, parengs rizikos valdymo planus ir priemones ir kt. (9 punktas); turi būti užtikrinta, kad hidrauliniame ardyme dideliu skysčio kiekiu būtų naudojama kuo mažiau cheminių medžiagų (10 punktas); turi būti užtikrinta, kad veiklos vykdytojas vykdys reguliarią įrenginio ir jo apylinkių (tiek žemės paviršiuje, tiek po žeme) stebėseną (skysčio sudėties, naudojamo vandens kiekio, slėgio, į paviršių iškylančio skysčio

sudėties, į orą išmetamų teršalų), ypač prieš hidraulinį ardymą dideliu skysčio kiekiu, jo metu ir po jo, ir rezultatus praneš kompetentingoms institucijoms (11 punktą); turi būti pateikta finansinė garantija dėl galimos žalos aplinkai padarymo (12 punktą); visuomenė turi būti nuolat informuojama apie operacijos eigą ir galimus aplinkos pokyčius (15 punktą).

2.3. Rekomendacijos nuostatos nėra privalomojo pobūdžio, bet valstybės narės, nusprendusios žvalgyti ir išgauti išsklaidytuosius angliavandenilius taikant hidraulinio ardymo dideliu skysčio kiekiu technologiją, įpareigtos pranešti Europos Komisijai apie priemones, kurių jos imasi laikydamosi pateiktų rekomendacijų, o Europos Komisija – stebėti, kaip jų laikomasi (16 punktą).

III

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama Žemės gelmių įstatymo nuostatų, pagal kurias hidraulinio ardymo būdu tiriant žemės gelmes ir (arba) naudojant jų išteklius susidariusios atliekos gali būti paliekamos žemės gelmėse, atitiktis Konstitucijos 53 straipsnio 3 daliai, 54 straipsnio 2 daliai.

2. Konstitucijos 53 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių. Pagal Konstitucijos 54 straipsnį valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai (1 dalis); įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją (2 dalis).

2.1. Aiškindamas šias Konstitucijos nuostatas, kuriose įtvirtinti konstituciniai aplinkos apsaugos pagrindai, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad:

– šiomis nuostatomis yra išreikštas vienas iš valstybės veiklos tikslų – užtikrinti žmonių teises į sveiką ir švarią aplinką; aplinkos apsauga yra valstybės bei kiekvieno gyventojo rūpestis ir pareiga, viešieji ir privatieji interesai turi būti skirti aplinkos kokybei gerinti (1998 m. birželio 1 d., 2011 m. sausio 31 d., 2014 m. gegužės 9 d. nutarimai); iš šių nuostatų visiems asmenims kyla pareiga tausoti gamtą, o padarius gamtinei aplinkai žalą (nuostolius) – ją atlyginti (2003 m. spalio 29 d., 2014 m. gegužės 9 d. nutarimai);

– pagal Konstituciją natūrali gamtinė aplinka, gyvūnija ir augalija, atskiri gamtos objektai, taip pat ypač vertingos vietovės yra visuotinę reikšmę turinčios nacionalinės vertybės; jų apsauga bei gamtos išteklių racionalaus naudojimo ir gausinimo užtikrinimas – tai viešasis interesas, kurį garantuoti yra valstybės konstitucinė priedermė (2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimai);

– visi Lietuvos Respublikos teritorijoje esantys asmenys privalo susilaikyti nuo tokių veiksmų, kuriais būtų daroma žala žemei, jos gelmėms, vandeniui, orui, augalijai ir gyvūnijai;

įstatymų leidėjas turi uždrausti veiksmus, darančius žalą natūraliai gamtinei aplinkai, jos objektams, ir nustatyti teisinę atsakomybę už tokius veiksmus; tokie draudimai bei teisinė atsakomybė už jų nepaisymą turi būti nustatyti tik įstatymu, o šių draudimų įgyvendinimo tvarka gali būti reglamentuojama ir poįstatyminiuose teisės aktuose (2005 m. gegužės 13 d. nutarimas);

– valstybė, turėdama konstitucinę priedermę veikti taip, kad būtų garantuota natūralios gamtinės aplinkos, atskirų jos objektų apsauga, gamtos išteklių racionalus naudojimas, atkūrimas bei gausinimas, gali įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį būtų ribojamas atskirų gamtinės aplinkos objektų (gamtos išteklių) naudojimas, o tam tikri teisinių santykių subjektai būtų įpareigoti atitinkamai veikti arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų; tai darydama valstybė yra saistoma konstitucinio socialinės darnos imperatyvo, Konstitucijoje įtvirtintų teisingumo, protingumo, proporcingumo principų (2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimai).

2.2. Konstitucijos 53 straipsnio 3 dalies ir 54 straipsnio nuostatas siejant su jos 46 straipsnio 3 dalimi, pagal kurią valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, taip pat 53 straipsnio 1 dalies nuostata, kad valstybė rūpinasi žmonių sveikata, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pažymėta, kad:

– siekdama užtikrinti natūralios gamtinės aplinkos, atskirų gamtos objektų apsaugą bei gamtos išteklių racionalų naudojimą, atkūrimą ir gausinimą, valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, gali nustatyti specifines ūkinės veiklos sąlygas, procedūras, kontrolės priemones, taip pat tam tikrus ūkinės veiklos, susijusios su atitinkamų gamtos išteklių naudojimu, ribojimus ir draudimus (2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimai);

– iš Konstitucijos, *inter alia* jos 46 straipsnio 3 dalies, 53 straipsnio 1, 3 dalių, 54 straipsnio, kyla reikalavimas įstatymų leidėjui reguliuojant ūkinę veiklą nustatyti tokius jos ribojimus, kuriais būtų siekiama užtikrinti bendrą tautos gerovę, *inter alia* saugoti nuo kenksmingų poveikių žmonių sveikatą ir aplinką, racionaliai naudoti gamtos išteklius, atlyginti gamtinei aplinkai padarytą žalą (2014 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta valstybės pareiga, atsižvelgiant į valstybės išteklius, jos materialines ir finansines galimybes bei kitus svarbius veiksnius, reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui, reguliuojant šią veiklą, derinti įvairias konstitucines vertybes, *inter alia* saugomas pagal Konstitucijos 46, 53, 54 straipsnius: asmens ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, sąžiningos konkurencijos laisvę, vartotojų interesų apsaugą, žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugą (2015 m. kovo 5 d., 2015 m. balandžio 3 d., 2015 m. spalio 29 d. nutarimai).

Paminėtina, kad, aiškindamas konstitucinę valstybės priedermę siekti bendros tautos gerovės, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog bendra tautos gerovė yra gana bendras ir platus kriterijus, kurį taikant gali būti remiamasi tiek bendros gerovės samprata, tiek tikslingumo

argumentais (1997 m. vasario 13 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2011 m. birželio 21 d. nutarimai); sąvokos „bendra tautos gerovė“ turinys kiekvienu konkrečiu atveju atskleidžiamas atsižvelgiant į ekonominius, socialinius bei kitus svarbius veiksnius (*inter alia* 1999 m. spalio 6 d., 2004 m. sausio 26 d., 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimai); tautos gerovė neturi būti suvokiama vien materialine (ar finansine) prasme, be to, kažin ar būtų teisinga ir dora siekti materialinės gerovės žmonių sveikatai kenkiančiu būdu (1997 m. vasario 13 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2005 m. rugsėjo 29 d., 2011 m. birželio 21 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad viešasis interesas yra dinamiškas, kintantis, dėl to valstybė gali, o tam tikrais atvejais ir turi, keisti (plėsti, siaurinti arba kitaip koreguoti) ūkinės veiklos reguliavimą (2008 m. birželio 30 d., 2011 m. sausio 6 d., 2013 m. balandžio 2 d., 2015 m. kovo 5 d. nutarimai); dėl ūkinės veiklos specifikos, įvairumo ir dinamiškumo ūkinės veiklos teisinis reguliavimas negali būti visą laiką vienodas, draudimų ir leidimų santykis gali kisti, *inter alia* siekiant užtikrinti viešąjį interesą (*inter alia* 2006 m. gegužės 31 d., 2009 m. kovo 2 d., 2011 m. birželio 21 d. nutarimai).

Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą pabrėžta ir tai, kad įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių, kaip politinių valstybės valdžių, institucijos yra savarankiškos (pagal savo kompetenciją) nustatydamos valstybės politikos, taip pat ir ekonominės, turinį (*inter alia* prioritetus), priemonės ir metodus; pagal Konstituciją Seimas, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, ir Vyriausybė, kaip vykdomosios valdžios institucija, turi labai plačią diskreciją formuoti ir vykdyti valstybės ekonominę politiką (kiekvienas pagal savo kompetenciją) ir teisės aktais atitinkamai reguliuoti ūkinę veiklą, žinoma, jokia būdu nepažeisdami Konstitucijos ir įstatymų (*inter alia* 2006 m. gegužės 31 d., 2006 m. gruodžio 21 d., 2015 m. birželio 11 d. nutarimai).

3. Žemės gelmės yra vienas iš Konstitucijos 54 straipsnyje tiesiogiai įvardytų natūralios gamtinės aplinkos objektų, taigi valstybė turi konstitucinę priedermę užtikrinti žemės gelmių apsaugą ir racionalų naudojimą.

3.1. Šiame kontekste paminėtina, kad pagal Konstitucijos 47 straipsnio (2003 m. sausio 23 d. redakcija) 1 dalį žemės gelmės išimtinė nuosavybės teise priklauso Lietuvos Respublikai. Žemės gelmės yra ypatingas natūralios gamtinės aplinkos objektas, priklausantis išimtinai valstybei ir jokia būdu negalintis patekti kitų asmenų nuosavybėn. Žemės gelmių priskyrimas išimtinai valstybės nuosavybei yra konstitucinis pagrindas valstybei nustatyti specialų, ypatingą, palyginti su kitais gamtos objektais, žemės gelmių apsaugos ir naudojimo teisinį režimą.

Taigi konstitucinė valstybės priedermė užtikrinti deramą žemės gelmių, kaip visuotinę reikšmę turinčios ir išimtinė nuosavybės teise valstybei priklausančios nacionalinės vertybės, apsaugą ir racionalų naudojimą suponuoja ypatingą žemės gelmių apsaugos ir naudojimo santykių teisinį reguliavimą, *inter alia* specialias su žemės gelmių naudojimu susijusias ūkinės ir kitokios

veiklos sąlygas, ribojimus ir draudimus.

3.2. Kaip minėta, Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta valstybės pareiga reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui, reguliuojant šią veiklą, derinti įvairias konstitucines vertybes, *inter alia* saugomas pagal Konstitucijos 46, 53, 54 straipsnius: asmens ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, sąžiningos konkurencijos laisvę, vartotojų interesų apsaugą, žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugą.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad reguliuojant su žemės gelmių naudojimu susijusią ūkinę veiklą turi būti atsižvelgiama, be kita ko, į ekonominius valstybės interesus, *inter alia* būtinumą užtikrinti energetikos sistemos saugumą ir patikimumą kaip konstituciškai svarbų tikslą, viešąjį interesą. Pagal Konstituciją, *inter alia* jos 46 straipsnio 3 dalį, įstatymų leidėjas, reguliuodamas ūkinę veiklą energetikos srityje taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų užtikrintas energetikos sistemos saugumas ir patikimumas, *inter alia* galimybė gauti energijos išteklius iš įvairių šaltinių (2015 m. balandžio 3 d., 2015 m. spalio 29 d. nutarimai). Taigi, siekiant, be kita ko, užtikrinti energetikos sistemos saugumą ir patikimumą, *inter alia* galimybę gauti energijos išteklių iš įvairių šaltinių, pagal Konstituciją turi būti nustatytas toks su žemės gelmių naudojimu susijusios ūkinės veiklos teisinis reguliavimas, kuriuo būtų sudarytos sąlygos tinkamai iširti žemės gelmes ir racionaliai naudoti jų išteklius.

3.3. Kartu pabrėžtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 46 straipsnio 3 dalies, 53 straipsnio 1, 3 dalių, 54 straipsnio nuostatas, valstybė, reguliuodama su žemės gelmių naudojimu susijusią ūkinę ir kitokią veiklą, privalo užtikrinti žemės gelmių ir kitų natūralios gamtinės aplinkos objektų (žemės, vandens, oro, augalijos, gyvūnijos) ir žmonių sveikatos apsaugą nuo kenksmingų poveikių, užkirsti kelią aplinkos niokojimui, teršimui, radiacinio poveikio jai darymui, augalijos ir gyvūnijos skurdimui, užtikrinti racionalų gamtos išteklių naudojimą.

3.4. Kadangi su žemės gelmių naudojimu susijusi ūkinė ir kitokia veikla gali kelti grėsmę aplinkai ir žmonių sveikatai, įstatymų leidėjas, įgyvendindamas savo diskreciją formuoti valstybės ekonominę, *inter alia* žemės gelmių naudojimo, politiką, pagal Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies, 53 straipsnio 1, 3 dalių, 54 straipsnio nuostatas šią veiklą privalo reguliuoti taip, kad būtų suderintos skirtingos konstitucinės vertybės ir, siekiant užtikrinti ekonominius valstybės interesus, *inter alia* energetikos sistemos saugumą ir patikimumą, kartu būtų sudarytos reikiamos teisinės prielaidos apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą nuo galimo kenksmingo šios veiklos poveikio, užkirsti kelią galimai žalai aplinkai ir žmonių sveikatai atsirasti, ir, be kita ko, jis turi įgaliojimus apskritai uždrausti vykdyti tam tikrą su žemės gelmėmis susijusią veiklą, kaip antai naudoti tam tikrus žemės gelmių išteklius ar taikyti tam tikrą jų tyrimo ir (arba) gavybos būdą (technologiją).

Šios bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 46 straipsnio

3 dalies, 53 straipsnio 1, 3 dalių, 54 straipsnio nuostatas, galimas ir toks bendrai tautos gerovei užtikrinti skirtas įstatymų leidėjo nustatytas su žemės gelmių naudojimu susijusios ūkinės veiklos teisinis reguliavimas, kuriuo leidžiama taikyti žemės gelmių tyrimo ir (arba) jų išteklių gavybos būdus (technologijas), galinčius kelti pavojų aplinkai ar žmonių sveikatai. Kartu pabrėžtina, kad įstatymų leidėjas, reglamentuodamas galimybę taikyti tokius žemės gelmių tyrimo ir (arba) jų išteklių gavybos būdus (technologijas), privalo nustatyti ir veiksmingas priemones, kuriomis būtų sudarytos prielaidos tinkamai apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą, neleisti vykdyti tokios ūkinės veiklos, kuria neišvengiamai būtų padaryta žala aplinkai ir žmonių sveikatai. Šiomis priemonėmis turi būti užtikrinta, kad, be kita ko, būtų įvertintas galimas su žemės gelmių naudojimu susijusios ūkinės veiklos poveikis aplinkai, nustatytos aplinkai ir žmonių sveikatai apsaugoti skirtos šios veiklos sąlygos ir vykdoma veiksminga tokios veiklos (*inter alia* technologinių reikalavimų laikymosi) priežiūra.

IV

Dėl Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2, 4 dalių nuostatų atitikties Konstitucijai

1. Kaip minėta, šioje byloje tiriama, ar Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2, 4 dalys tiek, kiek jose nustatyta, kad hidraulinio ardymo būdu atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant žemės gelmių išteklius susidariusios kasybos pramonės atliekos gali būti Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka paliekamos dirbtinėse žemės gelmių ertmėse, neprieštarauja Konstitucijos 53 straipsnio 3 daliai, 54 straipsnio 2 daliai.

Pareiškėjos abejonės ginčijamo teisinio reguliavimo atitiktimi Konstitucijai susijusios su hidraulinio ardymo taikymu išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimui ir gavybai. Pareiškėjos nuomone, hidraulinio ardymo būdu tiriant ir išgaunant šiuos žemės gelmių išteklius neužtikrinama galimo neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai prevencija ir kontrolė, taigi nepaliekama galimybių išvengti galimos grėsmės aplinkai ir žmonėms, neužkertamas kelias žalai atsirasti.

2. Sprendžiant, ar Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2, 4 dalyse nustatytas ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijos 53 straipsnio 3 daliai, 54 straipsnio 2 daliai, pažymėtina, kad, kaip minėta, Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta valstybės pareiga reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui, reguliuojant šią veiklą, derinti įvairias konstitucines vertybes, *inter alia* saugomas pagal Konstitucijos 46, 53, 54 straipsnius: asmens ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, sąžiningos konkurencijos laisvę, vartotojų interesų apsaugą, žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugą; reguliuojant su žemės gelmių naudojimu susijusią ūkinę veiklą turi būti atsižvelgiama, be kita ko, į ekonominius valstybės interesus, *inter alia* būtinumą užtikrinti energetikos sistemos saugumą ir patikimumą kaip konstituciškai svarbų tikslą, viešąjį interesą;

kadangi su žemės gelmių naudojimu susijusi ūkinė ir kitokia veikla gali kelti grėsmę aplinkai ir žmonių sveikatai, įstatymų leidėjas, įgyvendindamas savo diskreciją formuoti valstybės ekonominę, *inter alia* žemės gelmių naudojimo, politiką, pagal Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies, 53 straipsnio 1, 3 dalių, 54 straipsnio nuostatas šią veiklą privalo reguliuoti taip, kad būtų suderintos skirtingos konstitucinės vertybės ir, siekiant užtikrinti ekonominius valstybės interesus, *inter alia* energetikos sistemos saugumą ir patikimumą, įskaitant galimybę gauti energijos išteklių iš įvairių šaltinių, kartu būtų sudarytos reikiamos teisinės prielaidos apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą nuo galimo kenksmingo šios veiklos poveikio, užkirsti kelią galimai žalai aplinkai ir žmonių sveikatai atsirasti, ir, be kita ko, jis turi įgaliojimus apskritai uždrausti vykdyti tam tikrą su žemės gelmėmis susijusią veiklą, kaip antai naudoti tam tikrus žemės gelmių išteklius ar taikyti tam tikrą jų tyrimo ir (arba) gavybos būdą (technologiją).

Taip pat minėta, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 46 straipsnio 3 dalies, 53 straipsnio 1, 3 dalių, 54 straipsnio nuostatas, galimas ir toks bendrai tautos gerovei užtikrinti skirtas įstatymų leidėjo nustatytas su žemės gelmių naudojimu susijusios ūkinės veiklos teisinis reguliavimas, kuriuo leidžiama taikyti žemės gelmių tyrimo ir (arba) jų išteklių gavybos būdus (technologijas), galinčius kelti pavojų aplinkai ar žmonių sveikatai; įstatymų leidėjas, reglamentuodamas galimybę taikyti tokius žemės gelmių tyrimo ir (arba) jų išteklių gavybos būdus (technologijas), privalo nustatyti ir veiksmingas priemones, kuriomis būtų sudarytos prielaidos tinkamai apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą, neleisti vykdyti tokios ūkinės veiklos, kuria neišvengiamai būtų padaryta žala aplinkai ir žmonių sveikatai; šiomis priemonėmis turi būti užtikrinta, kad, be kita ko, būtų įvertintas galimas su žemės gelmių naudojimu susijusios ūkinės veiklos poveikis aplinkai, nustatytos aplinkai ir žmonių sveikatai apsaugoti skirtos šios veiklos sąlygos ir vykdoma veiksminga tokios veiklos (*inter alia* technologinių reikalavimų laikymosi) priežiūra.

3. Minėta, kad pagal ginčijamą teisinį reguliavimą žemės gelmėms tirti ir jų ištekliams, tarp jų – išsklaidytiesiems angliavandeniliams, naudoti leidžiama, laikantis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytos tvarkos, taikyti hidraulinį ardymą, kuriam būdinga tai, kad tam tikra susidariusių kasybos pramonės atliekų, t. y. šiam ardymui panaudotų medžiagų (tarp kurių gali būti toksiškų medžiagų) ir žemės gelmėse susidariusių medžiagų (tarp kurių gali būti radioaktyviųjų medžiagų), dalis lieka dirbtinėse žemės gelmių ertmėse.

4. Kaip minėta, Žemės gelmių įstatyme (2001 m. balandžio 10 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) ir kituose įstatymuose yra nustatytos priemonės, skirtos žmonių sveikatai ir aplinkai apsaugoti, *inter alia* hidraulinio ardymo būdu atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant jų išteklius, įskaitant išsklaidytuosius angliavandenilius. Iš jų minėtos *inter alia* šios priemonės: saugomose ir tam tikrose su vandens apsauga susijusiose teritorijose draudžiama vykdyti išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimo ir (arba) naudojimo veiklą; privaloma atlikti

planuojamos vykdyti tam tikrų žemės gelmių išteklių gavybos (išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimo ir (arba) gavybos) poveikio aplinkai vertinimą, nuo kurio rezultatų priklauso, ar konkrečiu atveju apskritai tokia veikla leistina ir kokias žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos priemones taikant ji gali būti vykdoma; ši veikla gali būti vykdoma tik gavus atitinkamą leidimą ir laikantis su kompetentingomis institucijomis suderintuose projektiniuose dokumentuose nustatytų sąlygų, taip pat darbų kokybę, aplinkos, *inter alia* požeminio ir paviršinio vandens telkinių, apsaugą, darbų saugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų; būtina kompetentingas institucijas informuoti apie šios veiklos metu numatomas naudoti ir naudojamas medžiagas, įskaitant radioaktyvias, toksiškas ar pavojingas žmonių sveikatai ar aplinkai medžiagas, jų tikslią sudėtį ir kieki; turi būti užtikrinta, kad medžiagos, naudojamos išsklaidytųjų angliavandenilių tyrimui ir (arba) naudojimui, nepatektų į požeminio ir (arba) paviršinio vandens telkinius, aplinką ir jų neužterštų; turi būti vykdomas žemės gelmių monitoringas (privalomas tiriant ir (arba) naudojant išsklaidytuosius angliavandenilius); kompetentingos valstybės institucijos turi prižiūrėti šios veiklos vykdymą visuose jos etapuose, *inter alia* tam tikrais atvejais sustabdyti išduotų leidimų galiojimą arba juos panaikinti.

Pažymėtina, kad šiomis priemonėmis yra sudarytos prielaidos, hidraulinio ardymo būdu tiriant žemės gelmes ir (arba) naudojant jų išteklius, tarp jų – išsklaidytuosius angliavandenilius, susidariusias atliekas palikus dirbtinėse žemės gelmių ertmėse, nepakenkti žmonių sveikatai ir aplinkai (įskaitant žemės gelmes, požeminio ir paviršinio vandens telkinius, geriamąjį vandenį); nėra pagrindo teigti, kad šios priemonės yra nepakankamai veiksmingos.

Kartu pažymėtina, kad jeigu paaiškėtų, jog įstatymuose nustatytos žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos priemonės yra nepakankamai veiksmingos, iš Konstitucijos, *inter alia* jos 46 straipsnio 3 dalies, 53 straipsnio 1, 3 dalių, 54 straipsnio nuostatų, įstatymų leidėjui kiltų pareiga nustatyti papildomas žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos priemones, o jeigu tai neįmanoma, – uždrausti vykdyti tam tikrą su žemės gelmėmis susijusią veiklą, kaip antai naudoti tam tikrus žemės gelmių išteklius ar taikyti tam tikrą jų tyrimo ir (arba) gavybos būdą (technologiją).

5. Taigi konstatuotina, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu, aiškinamu kartu su Žemės gelmių įstatymo (2001 m. balandžio 10 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) ir kitų įstatymų nuostatomis, kuriose įtvirtintos žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos priemonės, nėra pažeidžiami iš Konstitucijos 53 straipsnio 3 dalies, 54 straipsnio 2 dalies kylantys aplinkos ir žmonių sveikatos apsaugos reikalavimai.

6. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad, įstatymuose nustatčius priemones, kuriomis sudaromos prielaidos hidraulinio ardymo būdu tiriant žemės gelmes ir (arba) naudojant jų išteklius nepakenkti aplinkai ir žmonių sveikatai, Žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija) 2, 4 dalys tiek, kiek jose nustatyta, kad hidraulinio ardymo būdu

atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant žemės gelmių išteklius susidariusios kasybos pramonės atliekos gali būti Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka paliekamos dirbtinėse žemės gelmių ertmėse, neprieštarauja Konstitucijos 53 straipsnio 3 daliai, 54 straipsnio 2 daliai.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo 11 straipsnio (2013 m. gegužės 30 d. redakcija; Žin., 2013, Nr. 64-3176) 2, 4 dalys tiek, kiek jose nustatyta, kad hidraulinio ardymo būdu atliekant žemės gelmių tyrimus ir (arba) naudojant žemės gelmių išteklius susidariusios kasybos pramonės atliekos gali būti Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka paliekamos dirbtinėse žemės gelmių ertmėse, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Pranas Kuconis

Vytas Milius

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Dainius Žalimas